

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผล และข้อคิดเห็นเสนอแนะ

บทสรุป

รายงานวิจัยเรื่องศักยภาพของจังหวัดสมุทรปราการในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสรุปผลดังนี้

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบสำรวจและการสัมภาษณ์ในภาพรวมพบว่า จังหวัดสมุทรปราการ มีศักยภาพและความพร้อมในด้านทำเลที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ทางด้านการค้าและการลงทุน เนื่องจากความได้เปรียบจากการเป็นประตูทางออกด้านโลจิสติกส์และการขนส่งไปยังจังหวัดในภูมิภาคตะวันออก รวมทั้งมีเส้นทางสายหลักที่สำคัญเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศทำให้มีความสะดวกสำหรับการรับบริการรับวัตถุดิบและกระจายสินค้า โดยเฉพาะเส้นทางออกสู่ทะเลผ่านทางท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี และทางอากาศผ่านสนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิ ออกสู่ประเทศต่างๆ จากการเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากจึงเป็นฐานการผลิตและการส่งออกที่สำคัญของประเทศ ทำให้เป็นแหล่งจ้างงานและกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนจะทำให้เป็นการสร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมในจังหวัด โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีศักยภาพส่งผลให้สามารถขายสินค้าได้มากขึ้นจากการลดเงื่อนไขทางการค้าหรือมาตรการทางด้านภาษีการค้าระหว่างประเทศ โดยมีช่องทางการตลาดไปยังตลาดผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่และกว้างขวางกว่าเดิม ในขณะที่เดียวกัน ผลสืบเนื่องจากการที่ไทยกลายเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้านทำให้จังหวัดสมุทรปราการจะมีรายได้เพิ่มขึ้นอันส่งผลทำให้เศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างโอกาสของแรงงานในจังหวัดที่มีศักยภาพและมีฝีมือจะมีโอกาสเลือกทำงานในต่างประเทศโดยเฉพาะแรงงานเสรีในอาชีพที่กำหนด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของไทยด้านศักยภาพของจังหวัดสมุทรปราการกับความพร้อมในการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนส่งผลกระทบต่อทำให้สร้างโอกาสให้กับนักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากข้อได้เปรียบกับแรงงานคุณภาพและฝีมือดี มีโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและคมนาคมที่ทันสมัย นอกจากนี้ ขณะเดียวกัน จังหวัดสมุทรปราการจะต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในด้านต่างๆ ได้แก่ ความเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันทางธุรกิจจากต่างประเทศที่มีความพร้อมทั้งในด้านกำลังคนและเทคโนโลยีสินค้าที่มีราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้านจะเข้ามามีส่วนแบ่งทางการตลาดมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะสินค้า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ตลอดจนปัญหาแนวโน้มอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้นจากแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายเข้ามาในพื้นที่ โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ เช่น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ การค้ามนุษย์ข้ามชาติ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนต่างชาติที่เข้ามาในจังหวัด นอกจากนี้จังหวัดต้องเผชิญกับกระแสวัฒนธรรมจากต่างประเทศที่ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมหากชุมชนในแต่ละท้องถิ่นมีความอ่อนแอและไม่เข้มแข็ง และปัญหาครอบครัวที่เกิดจากสังคมมีการแข่งขันกันมากขึ้น ดังนั้น จังหวัดสมุทรปราการจึงควรกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ในด้านมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนในทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นเพื่อจะได้ร่วมมือกันเสริมสร้างความเข้มแข็งและศักยภาพในการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีความพร้อมด้านภาษาในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ และการเรียนรู้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสมาชิกสมาคมอาเซียนอย่างลึกซึ้ง

จากการวิเคราะห์แบบสำรวจการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานในจังหวัดสมุทรปราการพบว่า การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อจังหวัดสมุทรปราการในด้านต่างๆ ดังนี้ ผลกระทบทางบวก ทำให้ภาครัฐและเอกชนมีความรู้ความเข้าใจเพื่อปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมส่งต่อการพัฒนาศักยภาพของจังหวัด ตลาดแรงงานมีขนาดใหญ่ขึ้น ส่งผลให้แรงงานมีความตื่นตัวในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะฝีมือรวมถึงความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อจะได้แข่งขันในเวทีอาเซียนและเวทีโลกได้ ขณะเดียวกันแรงงานที่มีฝีมือจะมีโอกาสเคลื่อนย้ายไปยังแหล่งที่มีค่าตอบแทนที่ดีกว่า และจะมีการพัฒนาศักยภาพของแรงงานให้สูงขึ้น การเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียนก่อให้เกิดผลกระทบในอนาคตที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่สำคัญก็คือ ผลกระทบเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนที่จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีของประเทศรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (2554) นอกจากนี้ เกษตรกรจะได้รับประโยชน์จากการยกเลิกโควตาและภาษีนำเข้าวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิตทำให้เป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิต มีการขยายกิจการของสถานประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ นักศึกษาและประชาชนได้รู้จักและเข้าใจผลดีผลเสียและโอกาสอุปสรรคจากการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนมากขึ้น มีแหล่งค้นคว้าหาความรู้ข่าวสาร รวมทั้งให้ความสำคัญกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม สำหรับผลกระทบทางลบ จะมีผลทำให้ตลาดขาดแคลนแรงงานที่มีฝีมืออันเกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี ปัญหาสมองไหล ความด้อยโอกาสของแรงงานที่มีฝีมือและทักษะต่ำ รวมทั้งศักยภาพทางด้านภาษาต่างประเทศจะทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับแรงงานชาติอื่นได้ ผลกระทบจากสินค้าราคาถูก อันเนื่องจากคู่แข่งที่มีศักยภาพและค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าจากประเทศสมาชิกอาเซียน ปัญหาการขายที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมให้กับนักลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้ราคาสินค้าเกษตรถูกกำหนดโดยบริษัทข้ามชาติ ในด้านธุรกิจการขนส่งของจังหวัดสมุทรปราการจะเสียส่วนแบ่งตลาดจากบริษัทต่างประเทศที่มีขีดความสามารถและเงินทุนสูงกว่า รวมทั้งปัญหาด้านมลภาวะและสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวจากการลงทุนของนักลงทุนจากต่างประเทศ ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลกระทบจะทำให้สังคมมีปัญหาต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ จังหวัดกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ การวางแผนและการเตรียมการด้านบุคลากร การจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนาขีดความสามารถทางด้านแรงงาน การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนให้กับประชาชน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับอาเซียน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงภายในภูมิภาคอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกับไทยซึ่งมีจังหวัดสมุทรปราการ ที่มีความสำคัญจังหวัดหนึ่งของประเทศ ซึ่งจะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมของประเทศสมาชิกในเชิงบวกและเชิงลบ เช่น การเพิ่มขึ้นของปริมาณการค้า การลงทุนและการบริการระหว่างประเทศ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและขยายตัวของเมือง การเคลื่อนย้ายคน และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร สอดคล้องกับรายงานการศึกษาของสำนักนโยบายและแผน กระทรวงมหาดไทย (2555) ที่ว่าการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนย่อมจะส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่จะเกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศ หน่วยงาน พื้นที่ และประชาชน ที่จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้นจังหวัดสมุทรปราการจึงควรที่จะทำการศึกษาและทำความเข้าใจความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สำหรับเป็นแนวทางในการปรับตัวเพื่อเสริมสร้างจุดแข็งและปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนพร้อมทั้งพิจารณาถึงโอกาสและอุปสรรค เพื่อให้การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับจังหวัดสมุทรปราการ ขณะเดียวกันจะต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นหัวใจสำคัญและทำรายได้ให้กับจังหวัดสมุทรปราการ สอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) ที่ว่า การพัฒนาประเทศเพื่อก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีสมรรถนะสูงและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ต้องอาศัยการพัฒนาปัจจัยหลักทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ และการวางรากฐานของปัจจัยสนับสนุน โดยการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่เป็นรูปธรรม

ขณะเดียวกันยังมีประชาชนของจังหวัดสมุทรปราการบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของจังหวัดในการที่ไทยจะเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดแนวทางกลยุทธ์ในด้านการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนในทุกระดับได้ทราบ อีกทั้งหน่วยงานของภาครัฐทั้งในระดับจังหวัดและในระดับท้องถิ่นยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันสำหรับรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของสมเกียรติ วัฒนศิริชัย (2552) เรื่อง แผนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อพัฒนาประเทศไทยก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 ที่สรุปว่า ในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาเชิงยุทธศาสตร์ ปัจจุบันองค์การภาครัฐและภาคเอกชนยังขาดความรู้ในเรื่องผลที่จะตามมาหลังการรวมเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แม้แต่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผู้นำทางวิชาการยังไม่ได้ช่วยในการชี้นำความคิดให้แก่ประชาชนภายในประเทศ ไม่มีแผนยุทธศาสตร์ชาติที่จะรองรับหรือเตรียมผู้ประกอบการให้พร้อมกับการเปิดเสรี ใฝ่ระว่างและเตรียมภัยทุกภาคส่วนถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบเพื่อสร้างกลไกการทำงานที่เอื้อต่อองค์การภาครัฐและภาคเอกชนให้มีศักยภาพและมีความได้เปรียบในการแข่งขันในเวทีของอาเซียน ปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นคือ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ย่อมส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันได้เช่นกัน สอดคล้องกับรายงานของ สำนักนโยบายและแผน สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย (2555) เกี่ยวกับโอกาสและผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อกระทรวงมหาดไทย ที่ว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรีอันเนื่องมาจากการเปิดตลาดแรงงานและตลาดการค้าที่กว้างขวางมากขึ้นมีแนวโน้มจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงาน วิชาชีพของไทยไปประเทศที่ค่าตอบแทนสูงกว่า เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน หรือในทางกลับกันหากแรงงานวิชาชีพของไทยมีขีดความสามารถในด้านดังกล่าวไม่เพียงพอ เช่น ทักษะด้านภาษา การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ก็อาจทำให้ผู้ประกอบการเลือกจ้างแรงงานวิชาชีพจากประเทศอื่นได้

เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ผลสำคัญประการหนึ่งจากการเคลื่อนย้ายคน ได้แก่ การเข้ามาของแรงงาน ต่างด้าว ผิดกฎหมายของสถานประกอบการจึงลดต้นทุนด้านแรงงานด้วยการจ้างในอัตราที่ต่ำกว่าแรงงานไทย หรือ ขาดแรงงานในประเทศที่อาจไม่เพียงพอ การย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย สามารถส่งผลกระทบต่อทางสังคม อาทิ ปัญหาอาชญากรรม การบริการทางการแพทย์ และการศึกษาที่รัฐบาลไทยจะต้องรองรับ

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ในด้านต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถและการเตรียมความพร้อมของจังหวัดสมุทรปราการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ (พ.ศ. 2553-2556) ดังนี้ ประการแรก ยุทธศาสตร์การรักษาสีงแวดล้อม โดยมีมาตรการในอันที่จะป้องกันความเสียหายจากปัญหามลภาวะและสิ่งแวดลอมลวงหน้า และลดระดับปัญหาให้มัน้อยที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัด ได้แก่ เมืองอุตสาหกรรมนำอยู่ ประการที่สอง ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างจังหวัดสมุทรปราการให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยมีมาตรการเพื่อป้องกันปัญหาอันอาจเกิดขึ้นจากผลกระทบในเชิงลบในแต่ละด้าน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาแรงงานต่างด้าว ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประการที่สาม ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการด้านโลจิสติกส์ โดยมีมาตรการในการจัดระบบด้านโลจิสติกส์และการขนส่งให้สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน ปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการจราจรตลอดจนพัฒนาระบบโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับนักลงทุนจากต่างประเทศ ประการที่สี่ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดมาตรการในด้านการส่งเสริมจุดแข็งของจังหวัดสมุทรปราการจากการมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้มากขึ้น และยุทธศาสตร์ที่ห้า การรักษาดุลยภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม โดยมีมาตรการที่เสริมสร้างความสมดุลในด้านต่างๆ ของจังหวัด ได้แก่ การเป็นเมืองอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม เป็นเมืองที่เป็นประตูออกไปยังภูมิภาคตะวันออกของประเทศซึ่งมีความสำคัญของการคมนาคมขนส่งทั้งทางถนน ทางน้ำและทางอากาศ เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญทางด้านแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นเมืองที่สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นอันเกิดจากสินค้า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” และผลผลิตทางการเกษตรและการประมงให้กับจังหวัดสมุทรปราการ

ข้อเสนอแนะ

1. ให้ความสนับสนุนการกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนทุกกลุ่มอาชีพในจังหวัดตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของจังหวัดจากการที่ไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
2. ปรับยุทธศาสตร์ทิศทางการพัฒนาของหน่วยงาน องค์การภาครัฐและเอกชนของจังหวัดสมุทรปราการในเชิงรุกและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เน้นการเสริมจุดแข็งเพื่อนำไปสู่การสร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพยิ่งขึ้น
3. ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานของภาครัฐ เอกชนและเยาวชนให้สนใจเรียนรู้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมข้ามชาติอย่างลึกซึ้ง
4. พัฒนาศักยภาพคุณภาพของผลิตภัณฑ์ OTOP ให้เข้าสู่มาตรฐานสากล ตลอดจนการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

5. กำหนดแนวทางและมาตรการในการป้องกันและลดความเสี่ยงที่เกิดปัญหาทางด้านแรงงาน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ตลอดจนให้ความสนับสนุนทางด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ
6. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม สังคมและวัฒนธรรมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนกับประเทศเพื่อนบ้านสมาชิกอาเซียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยเชิงลึกหาเพื่อแนวทางกำหนดมาตรการให้ความสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือสินค้า“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เฉพาะกลุ่ม (Cluster) ที่มีศักยภาพสำหรับการส่งออก
2. ศึกษายุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
3. ศึกษาความเป็นไปได้ของแผนเตรียมความพร้อมด้านภาษาและวัฒนธรรมอาเซียนสอดแทรกในหลักสูตรของสถาบันการศึกษา และนโยบายในการพัฒนาบุคลากรของจังหวัดสมุทรปราการ

